Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Педагогічний факультет
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Рік навчання 2-й, семестр І -ІІ-й
(вступ 2024 р.)
Форма навчання: *очна* (*денна/вечірня*), *заочна*

Галузь знань

03 Гуманітарні науки

Спеціальність

0330 Філософія
Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

Кафедра педагогіки
Викладач: ***Кушнірук С.А. - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки педагогічного факультету***
Інформація про викладача на сайті факультету: https://pf.udu.edu.ua/fakultet/struktura/kafedry/kafedra-pedahohiky-pf-npu/pro-kafedru-ped
E-mail: ***s.a.kushniruk@udu.edu.ua***

І. Основна мета/цілі навчання	*Метою дисципліни* є формування у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти системного наукового розуміння теоретичних і практичних засад та методологічних підходів до організації та дослідження освітнього процесу у вищій школі, а також його психологічних закономірностей і механізмів розвитку особистості в умовах університетського середовища; розвиток здатності здійснювати концептуальний і прикладний аналіз сучасних освітніх моделей із подальшим їх практичним упровадженням та адаптацією до умов діяльності закладу вищої освіти; формування готовності до самостійного планування й реалізації науково-дослідних проєктів у сфері освітніх наук, застосування сучасних методів збору та обробки емпіричних даних, інтерпретації результатів дослідження з урахуванням психологічних аспектів мотивації, саморегуляції, професійної ідентичності та особистісного розвитку науковця.
ІІ. Місце навчальної дисципліни в	Цикл дисциплін загальнонаукової підготовки Шифр у навчальному плані ЗН 05

освітній програмі			
ІІІ. Обсяг навчальної дисципліни	*Форма навчання*	***Денна/вечірня***	***Заочна***
	Кількість кредитів	***3***	***3***
	Загальна кількість годин	***90***	***90***
	Лекційні заняття	***30***	***6***
	Практичні заняття	***22***	***6***
	Самостійна робота	***38***	***78***
IV. Короткий зміст навчальної дисципліни	**МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ** **Тема 1.1. Освітній процес у сучасній парадигмі розвитку вищої освіти** ***Зміст теми***. Вища освіта як стратегічний ресурс держави та чинник забезпечення національної безпеки. Функціонування вищої освіти в умовах воєнного стану: безпекові протоколи в закладах вищої освіти, релокація університетів, академічна мобільність, цифровізація освітнього процесу, дистанційне та змішане навчання. Європейська інтеграція вищої освіти України. Принципи та інструменти Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА): студентоцентроване навчання, забезпечення якості освіти, академічна доброчесність, автономія університетів. Трансформація ролі викладача закладу вищої освіти в умовах цифровізації та глобалізації. Цифрові освітні технології, масові відкриті онлайн-курси (МООС), міжнародна конкуренція університетів, академічна мобільність та інтернаціоналізація освіти. Збереження національної ідентичності та розвиток академічної культури в умовах глобального освітнього простору. **Тема 1.2. Методологія педагогічної науки та актуальні проблеми досліджень** ***Зміст теми:*** Криза традиційної педагогічної парадигми. Методологічний плюралізм у сучасних дослідженнях. Системний, синергетичний, аксіологічний підходи. Конструктивізм і соціальний конструкціонізм. Evidence-based education (освіта на основі доказів). Mixed methods як інтеграція кількісних і якісних стратегій. Психодіагностика в освітніх дослідженнях. Стандартизовані психометричні інструменти. Адаптація зарубіжних методик до українського контексту. Академічна доброчесність і протидія плагіату (роль Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти). Інтернаціоналізація освітніх досліджень. Участь у міжнародних проєктах (Horizon Europe, Erasmus+). Публікації в міжнародних наукометричних базах. Порівняльна педагогіка як інструмент інтеграції у Європейський освітній простір. **Тема 1.3. Організація лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять**		

Зміст теми: Лекція як провідна форма організації навчального процесу у вищій школі. Семінарське заняття як форма організації навчання. Методика проведення різних видів семінарів. Практичні заняття як основна форма перевірки знань студентів й основні вимоги до їх проведення. Методика підготовки та проведення лабораторного заняття. Факультативи, спецкурси і спецсемінари як форми організації навчання. Особливості навчально-методичного забезпечення семінарських, практичних та лабораторних занять

Тема 1.4. Особливості організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти
Зміст теми: Характеристика основних форм організації пізнавальної діяльності студентів. Методичні вимоги до організації: фронтальної роботи студентів, групової роботи студентів, колективної роботи студентів, парної роботи студентів, індивідуальної й індивідуалізованої роботи студентів. Індивідуальні завдання та написання рефератів й есе як початок науково-дослідної роботи студентів. Особливості організації і проведення індивідуальних занять та консультацій. Методика організації самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни. Тьюторські заняття у вищій школі.

Тема 1.5. Теоретико-методологічні засади науково-дослідної роботи та особливості організації практичної підготовки здобувачів освіти
Зміст теми: Загальні засади науково-дослідної роботи студентів. Види і форми науково-дослідної роботи студентів. Навчально-методичне забезпечення науково-дослідної роботи студентів. Організація навчально-дослідної роботи студентів. Особливості курсової як науково-дослідної роботи. Науковий гурток у навчальному процесі ЗВО. Організація діяльності проблемних груп студентів. Особливості наукової роботи студентів і передумови її ефективності. Особливості організації практичної підготовки студентів. Мета і зміст практики. Види практик. Наскрізна програма практики. Бази практики.

Тема 1.6. Організація педагогічного контролю у закладі вищої освіти
Зміст теми: Діагностика навчання. Контроль як засіб управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів. Функції та принципи контролю й оцінки знань. Види, методи та форми перевірки якості навчальної роботи студентів. Недоліки традиційної системи оцінювання. Нові підходи: оціночні шкали, рейтингове оцінювання в системі модульного навчання, тестування. Пошуки ефективних технологій оцінювання в дидактичних системах країн близького та далекого зарубіжжя. Кредитно-модульна система - перспективи впровадження.

Тема 1.7. Національно-патріотичне виховання в системі вищої освіти Зміст теми:
1.7.1. Нормативно-правові засади національно-патріотичного виховання у вищій школі
Законодавчі основи виховної діяльності закладів вищої освіти: Закон України «Про освіту», Закон України «Про

вищу освіту». Державна політика у сфері національно-патріотичного виховання (стратегії, концепції, міжвідомча взаємодія). Роль Міністерство освіти і науки України у формуванні виховної політики у сфері вищої освіти. Університет як простір формування громадянської зрілості та академічної культури. Освіта і наука як складники національної безпеки держави. Виклики воєнного часу для університетів: консолідація академічної спільноти, підтримка внутрішньо переміщених осіб серед студентів і працівників, інтеграція ветеранів до освітнього процесу, збереження академічної автономії в умовах кризи.

1.7.2. Формування громадянської компетентності та національної ідентичності студентської молоді
Громадянська компетентність як результат вищої освіти та складова професійної підготовки фахівця. Поняття громадянської, національної та європейської ідентичності у студентському середовищі. Формування правової культури, відповідальності, критичного мислення та активної громадянської позиції здобувачів вищої освіти. Академічна доброчесність як прояв громадянської зрілості. Університетські практики розвитку суб'єктності, самоврядування, волонтерства, соціального лідерства. Запобігання радикалізації та формуванню ксенофобських настанов у студентському середовищі.

1.7.3. Історична пам'ять, культура і мова в освітньому просторі університету
Політика історичної пам'яті та її вплив на гуманітарну складову освітніх програм. Роль української культури, науки, мистецтва у формуванні світоглядних орієнтирів майбутніх фахівців. Українська мова як мова освіти, науки й професійної комунікації та чинник національної консолідації. Осмислення складних і травматичних сторінок історії в університетському дискурсі: академічна свобода, наукова об'єктивність, міждисциплінарний підхід. Психолого-педагогічна підтримка студентів в умовах війни та колективної травми.

1.7.4. Баланс між національною ідентичністю та європейськими цінностями у вищій освіті
Вища освіта України в умовах європейської інтеграції: права людини, демократія, верховенство права, плюралізм. Європейські цінності в університетському середовищі: толерантність, інклюзія, гендерна рівність, повага до різноманіття. Ризики формального патріотизму, ідеологізації та порушення принципу академічної свободи. Діалог культур і міжкультурна комунікація як інструменти виховання у багатонаціональному студентському середовищі. Порівняльний аналіз моделей громадянського виховання у закладах вищої освіти країн Європи.

МОДУЛЬ 2. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тема 2.1. Психологічні теорії розвитку дорослої особистості в контексті сучасних викликів вищої освіти
Зміст теми: Соціокультурні, когнітивні та діяльнісні теорії розвитку в контексті навчання дорослих і молоді студентського віку. Теоретико-методологічний потенціал конструктивізму у вищій школі: активне навчання,

дослідницький підхід, проблемно-орієнтоване навчання.
Ідеї когнітивного розвитку та їх інтерпретація у вищій освіті (перехід до формально-операційного і постформального мислення). Розвиток критичного, системного та наукового мислення в умовах інформаційного перевантаження та цифрового середовища. Теорія соціального научіння та її значення для формування професійних і громадянських моделей поведінки у студентському середовищі. Самоефективність як предиктор академічної успішності, дослідницької продуктивності та професійної самореалізації.

Тема 2.2. Гуманістична, психосоціальна та екзистенційна парадигми розвитку особистості в умовах війни
Зміст теми: Психосоціальний розвиток молоді та дорослих: формування професійної, громадянської та наукової ідентичності в умовах суспільної нестабільності.
Гуманістична психологія та її значення для вищої освіти: студентоцентрованість, довіра, безпечне освітнє середовище, педагогіка партнерства у взаємодії «викладач – студент – науковий керівник».
Українська психологічна школа в умовах війни та трансформацій суспільства. Концепції суб'єктності та самотворення особистості. Розвиток життєстійкості, смислотворення та професійної відповідальності.
Психологічна травма, посттравматичний стрес, академічне вигорання. Посттравматичне зростання та резильєнтність як ресурси відновлення освітнього середовища. Психолого-педагогічні механізми підтримки здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників.

Тема 2.3. Суб'єкт-суб'єктна взаємодія у вищій школі: педагогіка партнерства і наукове наставництво
Зміст теми: Суб'єктність учасників освітнього процесу у вищій школі. Довіра, академічна свобода та взаємна відповідальність як основа університетської культури. Викладач як фасилітатор, тьютор, ментор і науковий керівник. Психологічні механізми ефективної комунікації в аудиторії та в дослідницьких групах.
Партнерська взаємодія в умовах дистанційного та змішаного навчання. Цифрова комунікація, академічна етика онлайн-взаємодії. Профілактика конфліктів і професійного вигорання у викладачів та аспірантів.

Тема 2.4. Освітня комунікація та демократична культура університету
***Зміст* теми**: Університет як простір формування демократичної культури. Академічна свобода та академічна відповідальність. Критичне мислення і медіаграмотність у підготовці магістрів та докторів філософії. Інформаційна гігієна, протидія маніпуляціям і пропаганді в умовах війни. Етика наукової та публічної комунікації. Культура аргументованої дискусії та академічного діалогу. Запобігання дискримінації, булінгу, мобінгу та мові ворожнечі у вищій школі. Студентське самоврядування та колегіальне врядування як інституційні механізми демократизації університетського середовища.

Тема 2.5. Інклюзивність та різноманіття у вищій освіті
Зміст теми: Інклюзивна політика у вищій освіті: рівний доступ, недискримінація, універсальний дизайн навчання.
Психолого-педагогічний супровід здобувачів освіти з особливими освітніми потребами у закладах вищої освіти.
Інклюзія в умовах воєнного стану: підтримка внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, осіб із травматичним досвідом.

Формування інклюзивної культури академічної спільноти. Подолання стигматизації та соціально-психологічних бар'єрів у студентському середовищі.

Тема 2.6. Освітні втрати та академічна адаптація у вищій школі
Зміст теми: Освітні втрати та розриви в навчальних результатах студентів унаслідок пандемії та війни. Психологічні чинники зниження академічної мотивації. Моніторинг якості вищої освіти та діагностика академічних труднощів. Індивідуальні освітні траєкторії, адаптаційні курси, академічне наставництво, тьюторство у підготовці магістрів і аспірантів. Цифрові інструменти персоналізації навчання та підтримки дослідницької діяльності.

МОДУЛЬ 3. ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ, ІННОВАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ

Тема 3.1. Нормативно-правові засади функціонування та розвитку вищої освіти
***Зміст теми*:** Сучасна нормативно-правова база освіти України. Аналіз базових законодавчих актів: Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту». Закон України «Про повну загальну середню освіту» .Підзаконні акти Кабінету Міністрів України та нормативні документи МОН. Стандарти вищої освіти: структура (компетентності, програмні результати навчання). Спеціальність А1 Освітні науки: вимоги до підготовки фахівців. Вимоги до третього рівня освіти (PhD). Співвідношення стандарту та освітньо-наукової програми. Роль роботодавців і стейкхолдерів у формуванні стандартів. Нормативне регулювання дистанційної та змішаної форм навчання.

Тема 3.2. Проєктування освітнього процесу у закладі вищої освіти
***Зміст теми*:** Освітній процес у ЗВО як об'єкт стратегічного та педагогічного проєктування. Принципи та етапи проєктування освітніх програм. Автономія ЗВО та її вплив на проєктування освітнього процесу. Структура освітньої програми: профіль програми, компетентності, програмні результати навчання, освітні компоненти, форми атестації. Навчальний план: призначення, структура, ECTS-логіка. Робоча програма навчальної дисципліни: структура, вимоги, алгоритм розробки. Проєктування вибіркових дисциплін. Узгодження змісту дисциплін зі стандартами вищої освіти та потребами ринку праці. Інноваційні підходи до проєктування (компетентнісний, студентоцентрований, outcome based approach).

Тема 3.3. Система забезпечення якості вищої освіти та освітня аналітика

***Зміст теми*:** Поняття якості освіти в контексті ESG (Європейські стандарти і рекомендації). Роль Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти у зовнішньому забезпеченні якості. Акредитаційні процедури: сучасні підходи. Внутрішні системи забезпечення якості в університетах. Формування культури якості. Студентоцентрований підхід як основа внутрішньої системи якості. Академічна доброчесність як індикатор якості. Освітня аналітика та управління на основі даних (data-driven management). Моніторинг результатів навчання. Використання аналітичних панелей (dashboards). Прогнозування освітніх тенденцій. Освітня нерівність та механізми її подолання у ЗВО.

Тема 3.4. Євроінтеграція, реформи та стратегічний розвиток вищої освіти України

***Зміст теми*:** Інтеграція України до Європейського простору вищої освіти. Гармонізація стандартів із вимогами ЄС. Академічна мобільність та визнання дипломів. Участь у Болонському процесі. Автономія університетів: академічна, організаційна, фінансова. Формульне фінансування ЗВО. Публічна підзвітність та управління ресурсами. Партнерство університетів із бізнесом і громадами. Розвиток докторської освіти: стандарти третього рівня; інституційна підтримка аспірантів; міжнародна публікаційна активність; формування дослідницьких компетентностей і soft skills. Освіта як чинник стійкості держави: протидія дезінформації; формування критичного мислення; розвиток людського капіталу..

Модульний контроль.

Детальніша інформація про тематику дисципліни (види занять, теми лекційних/семінарських занять, теми самостійної роботи, індивідуальні завдання та інше) розміщена на курсі у Moodle:

V. Результати навчання	РН2. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми філософії державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях. РН3. Ефективно застосовувати у фаховій діяльності знання основних положень теоретичної і практичної філософії, історії світової та вітчизняної філософської думки, а також основних напрямів та провідних тенденцій у сучасній світовій філософії. РН4. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні літературні дані; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого інтелектуального та соціокультурного контекстів. РН6. Глибоко розуміти загальні принципи та методи філософських наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері філософії та у викладацькій практиці. РН7. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи. РН9. Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері філософії, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін.

VI. Порядок і критерії оцінювання	**Форми поточного і підсумкового контролю:** ***Поточний контроль***: активна участь у дискусії на семінарському занятті – 5 балів (максимально за семестр – 50 балів), наукове есе – 10 балів, виступ на семінарі з презентацією – 10 балів, тренувальні онлайн-тести – 10 балів. ***Підсумковий контроль*** – залік (модульний тест) – 20 балів. **Порядок оцінювання:** Якщо здобувач за результатами поточного та підсумкового контролю набрав від 60 до 100 балів, він отримує залік з дисципліни. **Критерії оцінювання** **Під час усних відповідей**: – повнота та глибина розкриття теоретико-методологічних питань; – наукова коректність, логічність і системність викладу; – культура академічного мовлення, використання термінології галузі освітніх наук; – аргументованість позиції, здатність до наукової дискусії; – опора на сучасні наукові джерела (монографії, статті у фахових виданнях, міжнародні наукометричні бази, нормативно-правові документи у сфері освіти); – уміння здійснювати порівняльний аналіз освітніх концепцій, підходів, моделей; – здатність формулювати науково обґрунтовані висновки та пропозиції. **Під час виконання письмових завдань:** – повнота та глибина розкриття проблеми; – чітка структурованість тексту (актуальність, аналіз джерел, основна частина, висновки); – відповідність вимогам академічної доброчесності; – коректність посилань і оформлення відповідно до чинних стандартів; – науковий стиль викладу; – відсутність лексичних, граматичних і стилістичних помилок; – наявність елементів наукової новизни та власної аргументованої позиції. **Рівні відповідності критеріям** **Творчий рівень (90–100 балів)** Аспірант повністю виконав програму дисципліни, демонструє системне й глибоке розуміння теорії та методології освітнього процесу, вільно оперує науковими поняттями, інтегрує міждисциплінарні підходи, самостійно аналізує сучасні наукові джерела. Виявляє здатність до критичного мислення, пропонує власні науково обґрунтовані підходи до розв’язання освітніх

проблем, проявляє дослідницьку ініціативу, бере участь у наукових заходах, публікаційній діяльності.

Високий рівень (80–89 балів)

Аспірант виконав програму в повному обсязі, володіє матеріалом на достатньо високому рівні, демонструє розуміння основних теоретичних положень і методологічних підходів.

У відповідях можливі окремі неточності або недостатня глибина аналізу, проте загалом простежується логічність, аргументованість і наукова коректність викладу.

Достатній рівень (70–79 балів)

Аспірант виконав програму дисципліни, проте володіє матеріалом нерівномірно. Здатний до аналізу теоретичних положень і джерел, однак висновки мають переважно описовий характер, без достатнього рівня узагальнення та критичного осмислення.

Задовільний рівень (65–69 балів)

Аспірант загалом виконав програму дисципліни, однак більшість тем засвоєно поверхово. Відповіді характеризуються репродуктивністю, недостатньою аргументованістю та фрагментарністю знань.

Низький рівень (60–64 балів)

Аспірант засвоїв матеріал на елементарному рівні, демонструє фрагментарні знання, не вміє самостійно систематизувати матеріал, аналізувати наукові підходи та формулювати узагальнення.

Незадовільний рівень (з можливістю повторного складання) (35–59 балів)

Аспірант частково виконав програму дисципліни, не засвоїв значної частини теоретичного матеріалу, допускає суттєві помилки, не володіє навичками наукового аналізу, не дотримується вимог академічного стилю.

З обов'язковим повторним вивченням (0–34 бали)

Аспірант не виконав більшості завдань, не володіє базовими поняттями курсу, не здатний продемонструвати розуміння теоретичних і методологічних засад освітнього процесу, не дотримується принципів академічної доброчесності.

VII. Політика курсу

Заняття відбуваються відповідно до затвердженого розкладу, електронний варіант якого відображається в особистому кабінеті.

Оцінки фіксуються в електронному журналі, доступ до якого здобувач також отримує через особистий кабінет.

Основна інформація для вивчення дисципліни розміщена на освітній платформі Moodle, де здобувач реєструється під своїм корпоративним акаунтом (кодове слово для реєстрації надає викладач).

Письмова комунікація відбувається за допомогою корпоративної пошти та інших засобів корпоративного акаунту (наприклад, календаря чи Google-диску тощо). Корпоративний акаунт модератор відкриває для здобувача на початку першого року навчання.

Викладач зобов'язаний ознайомити здобувача з його академічними правами і обов'язками.

Пропущені практичні/семінарські заняття здобувач має право відпрацювати. Обсяги, терміни і порядок відпрацювання

	пропусків визначає викладач. Якщо навчання здійснюється дистанційно чи асинхронно і передбачені заняття в Google Meet, то посилання на такі заняття фіксуються в електронному розкладі, усі завдання й інструкції розміщуються на електронних ресурсах (Google-диск, Moodle тощо). Під час навчання здобувач зобов'язаний дотримуватися етичних норм поведінки, а також правил академічної доброчесності, тобто виконувати завдання самостійно, не використовувати чужі твори без посилань, не видавати чужі твори за свої, не підміняти результати одного дослідження іншим. Університет сповідує нульову толерантність до плагіату і фальсифікацій. **Політика дисципліни** *Дні й години для консультацій:* консультації проводяться в дні занять за розкладом після 14:00. Про потребу в консультації здобувач повідомляє напередодні. *Обсяги, терміни і порядок відпрацювань*: відпрацювати пропуски можна в години консультацій або на запит викладача надіслати виконане письмове завдання на його корпоративну пошту. *Особливості оцінювання*: на освітній платформі Moodle у файлі «Оцінювання» описані всі види робіт і максимальні бали за їхнє виконання.

VIII. Основні інформаційні ресурси	1. Андрущенко В.П. Феномен освіти: У 5-ти кн. Кн. 3. Екзистенційний простір освіти: монографія. Суми: Університетська книга, 2020. 500 с. 2. Вітвицька С. С. Педагогіка вищої школи: практикум. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 174 с. 3. Вишківська В. Б. Організаційно-педагогічні умови проектування персоналізованого освітнього простору суб'єкта освітньої діяльності. Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»: журнал. 2024. N1 (19). С..737-750. 4. Вишківська В.Б. Особливості професійно-педагогічної підготовки в умовах становлення інноваційної освітньої парадигми. Інноваційна педагогіка. №55. 2023. С.129-133. 5. Вишківська В.Б. Інформаційно-культурний простір закладу вищої освіти як сфера професійного становлення майбутніх фахівців. Інноваційна педагогіка. №53. 2022. С.96-101. 6. Вишківська В.Б Інклюзивна компетентність суб'єктів освітнього процесу як необхідна умова створення сучасного інформаційно-освітнього середовища. Інноваційна педагогіка. 2022. № 49. *С.91-95.* 7. Вишківська В.Б., Кушнірук С.А. Практична педагогіка: методичний посібник для студ. педуніверситетів. К.: НПУ, 2020. 184 с. 8. Задорожна-Княгницька Л.В., Нетреба М.М., Бодик О.П. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / Л. В. Задорожна-Княгницька, М. М. Нетреба, О. П. Бодик – Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2022. 309 с. 9. Кулішов В.С. Дидактика вищої школи: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 142 с. 10. Кушнірук С.А, Олефіренко Т.О. Роль критичного мислення у формуванні комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка»). 2026. № 1(59). С.994-1004. 11. Кушнірук С.А., Хоркін Д.М. Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення. Наукові записки : [збірник наукових статей] / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова ;упор. Л. Л. Макаренко. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2025. Випуск CLXIV (164). Том. 2. С. 57-64. (Серія педагогічні науки). 12. Кушнірук С.А, Олефіренко Т.О. Концептуалізація методології козацької педагогіки: з досвіду Драгоманівського університету. Молодь і ринок, 2024. № 10 (230). С.24-28. 13. Кушнірук С. А. Тенденції розвитку науково-дослідної діяльності студентів в університетах України (XIX – поч. XXI ст.) НАУКОВИЙ ЧАСОПИС Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. Випуск 94. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 90-95. 14. Кушнірук С.А., Олефіренко Т.О. Зовнішні чинники як передумова феноменологічного формування наукового світогляду студентів в університетах Наддніпрянщини. *Освітньо-науковий простір* : науковий журнал. Вип. 5 (2 – 2023) / Український державний університет імені Михайла Драгоманова [гол. ред. д-р пед. наук, проф.

Матвієнко О. В.]. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. С.105-116.
15. Кушнірук С. А., Матвієнко О. В., Олефіренко Т. О. Формування наукового світогляду студентів: соціокультурна проєкція. ОСВІТНІЙ ДИСКУРС : ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ / Голов. ред. О. П. Кивлюк. Київ : ТОВ "Науково-інформаційне агентство "Наука-технології-інформація", 2023. Випуск 45 (7- 9). С. 83-89.
16. Кушнірук, С.А., Бондарчук, І.М. Освітньо-професійне середовище як інтегрований засіб накопичення та втілення інноваційного потенціалу викладачів і студентів фахового коледжу в університеті. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.* Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 91. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2023. С.145-150.
17. Марцева Л. А. Педагогіка і психологія вищої школи: навч. посіб. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2022. 150 с.
18. Мельничук Л. Б., Шкабаріна М. А. Педагогіка і психологія вищої школи: навчально-методичний посібник. Львів: «Новий Світ- 2000», 2021. 266 с.
19. Мухіна Г. В. Педагогіка та психологія вищої школи : навчально-методичний посібник. К. : Дакор, 2020. 178 с.
20. Сидоренко В. В., Кулішов В. С., Торба Н. Г. (2 Інновйні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2023. №5(1). С. 1-15.
21. Стинська В.В. Методика викладання у вищій школі: навчальний посібник. Івано–Франківськ : 2022. 180 с
22. Шапран О. І., Новак О. М. Педагогіка вищої школи : навч.-метод. посіб. ПереяславХмельницький, 2018. 280 с.

Обговорено та затверджено на засіданні кафедри педагогіки, протокол № 1 від 25 серпня 2025 р.